

საქართველოს ტყის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის ინოვაციური სტრატეგია

ანოტაცია. თანამედროვე პირობებში ტყის კომპლექსის წვლილი საქართველოს ეკონომიკაში საკმაოდ დაბალია და მნიშვნელოვნად ჩამორჩება განვითარებული ქვეყნების ანალოგიურ მაჩვენებლებს. ამგვარი სიტუაციის ჩამოყალიბება დიდწილად განაპირობა არა მაღალი დამატებული ღირებულების მქონე პროდუქციის წარმოებაზე ორიენტაციამ, არამედ ძირითადად ტყის რესურსების ექსპორტმა, რამაც ბუნებრივია შეამცირა ამ სექტორის საექსპორტო შემოსავლები და შესაბამისად მისი წილი მთლიან სამამულო პროდუქტში. საქართველოს ტყის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის პროცესში ჩნდება როგორც შესაძლებლობები, ისე ახალი გამოწვევები, რაც გამოწვეულია ტყეების მართვის სტანდარტების ცვლილებით, რომლებმაც უნდა უპასუხონ მზარდ საერთაშორისო, ეკონომიკურ, ეკოლოგიურ და სოციალურ მოთხოვნებს. იზრდება კლიმატის ცვლილებით, მავნე ორგანიზმებით და სხვა არახელსაყრელი ფაქტორების ზეგავლენით ტყეების განადგურების შედეგად გამოწვეული ნეგატიური შედეგები. ყოველივე აღნიშნული დღის წესრიგში აყენებს თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს ტყის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის ინოვაციური სტრატეგიის ფორმირების აუცილებლობის საკითხს. სწორედ ამ კონტექსტში ნაშრომში გაანალიზებულია საქართველოს ტყის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის არსებული მდგომარეობა და შემოთავაზებულია ტყის კომპლექსის განვითარების ძირითადი მიმართულებები. ეს მიმართულებები ჩამოყალიბებულია ისეთი თეორიული და პრაქტიკული საკითხების ანალიზის საფუძველზე, როგორიცაა: **ტყის კომპლექსის მართვის სახელმწიფო სისტემის სრულყოფა, ტყეების შენახვისა და დაცვის სრულყოფა, სატყეო სექტორის შემოსავლიანობის ამაღლება, სატყეო სექტორის ინოვაციური მოდერნიზაცია, სატყეო სექტორის ტურისტულ-რეკრეაციული ფუნქციის გაუმჯობესება.** ნაშრომის ბოლოს შემოთავაზებულია დასკვნები, რომლებიც მიღებულია დასმული აქტუალური საკითხის შესწავლის და შედეგთა განზოგადების საფუძველზე.

შესავალი

ტყე გარემო ბუნების უმთავრესი ელემენტია და მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ეკოლოგიური სტაბილურობისა და მდგრადობის უზრუნველყოფაში. ტყის რესურსები ნებისმიერი ცოცხალი სამყაროს არსებობისა და განვითარებისათვის აუცილებელი რესურსია. მათი შეფასება ხდება ტყის ფართობის, მერქნის მარაგებით და გატყიანების ზომებით. ტყე წარმოადგენს ნიადაგის, ფლორის, ფაუნის და სხვა ბუნებრივი ელემენტების ერთობლიობას და სამართლიანად ითვლება ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური, ეკოლოგიური და სოციალური განვითარების ერთ-ერთ საფუძვლად.

თანამედროვე პირობებში ტყის სექტორის წვლილი საქართველოს ეკონომიკაში საკმაოდ დაბალია და მნიშვნელოვნად ჩამორჩება განვითარებული ქვეყნების ანალოგიურ მაჩვენებლებს. ამგვარი სიტუაციის ჩამოყალიბება დიდწილად განაპირობა არა მაღალი დამატებული ღირებულების მქონე პროდუქციის წარმოებაზე ორიენტაციამ, არამედ ძირითადად ტყის რესურსების ექსპორტმა, რამაც ბუნებრივია შეამცირა ამ სექტორის საექსპორტო შემოსავლები და შესაბამისად მისი წილი მთლიან სამამულო პროდუქტში. საქართველოს ტყის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის პროცესში ჩნდება როგორც შესაძლებლობები, ისე ახალი გამოწვევები, რაც გამოწვეულია ტყეების მართვის სტანდარტების ცვლილებით, რომლებმაც უნდა უპასუხონ მზარდ საერთაშორისო, ეკონომიკურ, ეკოლოგიურ და სოციალურ მოთხოვნებს. იზრდება კლიმატის ცვლილებით, მავნე ორგანიზმებით და სხვა არახელსაყრელი ფაქტორების ზეგავლენით ტყეების განადგურების შედეგად გამოწვეული ნეგატიური შედეგები. ყოველივე აღნიშნული დღის წესრიგში აყენებს თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს ტყის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის ინოვაციური სტრატეგიის ფორმირების აუცილებლობის საკითხს. სწორედ ამ კონტექსტში ნაშრომში გაანალიზებულია საქართველოს ტყის რესურსების

გამოყენებისა და დაცვის არსებული მდგომარეობა და შემოთავაზებულია სატყეო სექტორის განვითარების ძირითადი მიმართულებები. ეს მიმართულებები ჩამოყალიბებულია ისეთი თეორიული და პრაქტიკული საკითხების ანალიზის საფუძველზე, როგორიცაა: ტყის კომპლექსის მართვის სახელმწიფო სისტემის სრულყოფა, ტყეების შენახვისა და დაცვის სრულყოფა, ტყეების ტურისტულ-რეკრეაციული ფუნქციების გაუმჯობესება, სატყეო სექტორის შემოსავლიანობის ამაღლება, სატყეო სექტორის ინოვაციური მოდერნიზაცია და სხვა. ნაშრომის ბოლოს შემოთავაზებულია დასკვნები, რომლებიც მიღებულია დასმული აქტუალური საკითხის შესწავლის და შედეგთა განზოგადების საფუძველზე.

საქართველოს ტყის სექტორის არსებული მდგომარეობა და გამოწვევები

ტყის ინვენტარიზაციის განუხორციელებლობის გამო საქართველოს ტყის ფართობის შესახებ ზუსტი ინფორმაცია არ არსებობს. ცხრილ 1-ში მოცემულია საქართველოს ტყით დაფარული ფართობი 2010-2019 წლებში.

ცხრილი 1

წელი	ტყით დაფარული ფართობი მლნ.ჰექტარი	პროცენტულად ქვეყნის საერთო ტერიტორიასთან
2010	2,77	39,9
2011	2,77	39,9
2012	2,82	40,5
2013	2,66	38,5
2014	2,17	31,4
2015	2,36	33,9
2016	2,69	38,6
2017	2,69	38,7
2018	2,68	38,6
2019	2,66	38,3

წყარო: geostat.ge; ავტორი.

ტყით დაფარული ფართობის ქვეყნის მთლიან ტერიტორიასთან თანაფარდობის მაჩვენებლით საქართველო მიეკუთვნება ტყით მდიდარი ქვეყნების ჩამონათვალს. ტყეების 60% განეკუთვნება შავი ზღვის აუზს, ხოლო 40% კი კასპიის ზღვის აუზს. ტყის მასივების 69% განლაგებულია მთავარი კავკასიონის მთათა სისტემების ფერდობებზე, 28% კი მცირე კავკასიონის მთათა სისტემის ფერდობებზე, 3% განეკუთვნება ბარის ტყეებს (9). საქართველოს ტყეების სახეობრივი სტრუქტურა (რომელთაგან 95-98% ბენებრივი წარმოშობისაა) და სხვა მახასიათებლები განაპირობებს მის მდიდარ ბიომრავალფეროვნებას.

საქართველოს ტყის რესურსები ქვეყნის ეროვნული სიმდიდრის მნიშვნელოვან კომპონენტს შეადგენს და ასრულებს სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ეკონომიკურ, ეკოლოგიურ და სოციალურ ფუნქციებს. ეკოლოგიური დანიშნულება გამოიხატება საქართველოს ლანდშაფტების, ეკოსისტემების ბიომრავალფეროვნების და ზოგადად, ეკოლოგიური მდგრადობის შენარჩუნებაში; ნიადაგდაცვითი, წყალმარეგულირებელი, ეროზიის საწინააღმდეგო, კლიმატმარეგულირებელი და სხვა ფუნქციების შესრულებაში. გარდა ამისა, როგორც ცნობილია, ტყე ურთიერთქმედებს ტროპოსფეროსთან და განსაზღვრავს ჟანგბადისა და ნახშირბადის გარკვეული პროპორციით თანაფარდობას ანუ ასრულებს განსაკუთრებულ როლს ნახშირბადის გლობალურ ციკლში. ერთი ჰექტარი ტყე კალენდარული წლის განმავლობაში დაახლოებით 50-70 ტონა მტვერს ფილტრავს. შესაბამისად, საქართველოს ტყეები მთლიანად 135-190 მლნ.ტონამდე (20). საქართველოში ეკონომიკის გარკვეული დარგები მჭიდროდ არის დაკავშირებული ტყის რესურსების გამოყენებასთან. ასეთი დარგებია: სოფლის

მეურნეობა, ენერგეტიკა და ტურიზმი. ტყის ლანდშაფტი და ბიომრავალფეროვნება არსებითად განაპირობებს საქართველოში მრავალი კურორტის და ტურიზმის რიგის სახეობების განვითარებას. საქართველოს ტყეების სოციალური ფუნქცია გამოიხატება ქვეყნის მოსახლეობის უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობისათვის აუცილებელი რესურსების (შეშა, ტყის საკვები პროდუქტები და სხვა) უწყვეტ მიწოდებაში.

საქართველოს სატყეო სექტორის ეფექტიანი განვითარებისათვის საჭიროა ისეთი მოდელის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს ოპტიმალური პროპორციების დაცვას ტყის რესურსების მთლიან მოხმარებასა და მათ კვლავწარმოებას შორის. ამ ასპექტში ძალზედ მნიშვნელოვანია ისეთი მაჩვენებლების განსაზღვრა, როგორიცაა: ტყის ყოველწლიური ნამატი და ტყის ჭრა. სხვადასხვა გაანგარიშებებით და ექსპერტული შეფასებებით ტყის ყოველწლიური ნამატის დინამიკა შემცირების ტენდენციით ხასიათდება. როგორც ცხრილი 1-დან ჩანს ბოლო წლებში შემცირების ტენდენციაა გამოხატული ტყით დაფარული ფართობების მიმართულე-ბითაც. არასახარბიელო და შეიძლება ითქვას მძიმე მდგომარეობაა ტყის აღდგენა გაშენებისა და ტყის ბუნებრივი განახლებისათვის ხელშეწყობის მიმართულებებით. ამ თვალსაზრისით 2003-2019 წლებში საქართველოს სატყეო პოლიტიკის რეალიზაციის შედეგებს ასახავს მე-2 ცხრილში მოცემული ინფორმაცია.

ცხრილი 2

ათასი ჰექტარი

წელი	ტყის აღდგენა და გაშენება	მათ შორის	
		ტყის თესვა და დარგვა	ტყის ბუნებრივი განახლებისათვის ხელშეწყობა
2003	0,7	0,1	0,6
2004	0,2	0,1	0,1
2005	0,1	0	0,1
2006	0,03	0,03	0
2007	-	-	-
2008	-	-	-
2009	0,0	0,0	0
2010	165,03	111,03	54
2011	-	-	-
2012	4,1	4,1	0
2013	49	15	34
2014	180	80	100
2015	142	21	121
2016	178	50	128
2017	156	44	112
2018	265	152	113
2019	201	15	186

წყარო:geostat.ge

ცხრილიდან დგინდება, რომ ტყის აღდგენისა და გაშენების საქმეში განსაკუთრებით სავალალო მდგომარეობა იყო 2003-2009 წლებში. ამ პერიოდში უმნიშვნელოდ ხდებოდა როგორც ტყის თესვა და რგვა, ისე ბუნებრივი განახლებისათვის ხელშეწყობა, რაც გამოიხატება ტყის მოვლით ჭრებში. ეს უკანასკნელი განაპირობებს ტყეების ბუნებრივ განახლებას და ხელს

უწყობს მაღალპროდუქტიული ტყეების ფორმირებას. სიტუაცია შედარებით გამოსწორდა 2012 წლიდან, თუმცა არასაკმარისად.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნული ადასტურებს, რომ საქართველოს სატყეო სექტორის მართვის არსებული მოდელი არაეფექტიანია და ქვეყნის ტყეები განიცდიან დეგრადაციას. ამასთან, აუცილებელია აღვნიშნოთ, რომ ეს პროცესი დაიწყო ჯერ კიდევ გეგმიური ეკონომიკური სისტემის პირობებში, როდესაც საფუძველი ჩაეყარა საქართველოს ტყეების ეკოსისტემების მდგრადობის რღვევას და კიდევ უფრო გაძლიერდა პოსტკომუნისტური საბაზრო ტრანსფორმაციის საწყის ეტაპზე. ამ პერიოდში ეკონომიკურმა და სათბობ-ენერგეტიკულმა კრიზისმა, მსოფლიო ბაზარზე ხე-ტყის პროდუქციაზე მოთხოვნის ზრდის პარალელურად საქართველოს საექსპორტო სტრუქტურაში მერქნის ნედლეულის ზრდამ, საგრძნობის ზიანი მიაყენა სატყეო სექტორს, მწირი საბიუჯეტო შემოსავლების პირობებში ფაქტობრივად შეწყდა ტყის რესურსების მოვლასა და კვლავწარმოებასთან დაკავშირებული ღობისძიებების დაფინანსება, რეგულარული ხასიათი მიიღო ტყეებში პირუტყვის უსისტემო მოვებამ.

პოსტკომუნისტური საბაზრო ტრანსფორმაციის მიმდინარეობისას საკითხის აქტუალურობიდან გამომდინარე სატყეო სექტორში სხვადასხვა სახის რეფორმები ხორციელდებოდა როგორც სამართლებრივი, ისე ეკონომიკური მიმართულებით. ყველაზე ფართო ტყის მართვის რეფორმა ჩვენ ქვეყანაში დაიწყო 2013 წლიდან, რომლის მიზანი იყო უცხოური გამოცდილების შესწავლისა და გაანალიზების საფუძველზე ტყეების მდგრადი მართვის მოდელის ფორმირება. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი მოდელის შექმნა ჯერ-ჯერობით ვერ მოხერხდა.

ამჟამად, საქართველოს სატყეო სექტორის წინაშე დგას ეკონომიკური, ეკოლოგიური და სოციალური ხასიათის გამოწვევები, რომლებიც შეიძლება შემდეგნაირად იქნეს ფორმულირებული:

-სატყეო სექტორის შემოსავლიანობის შემცირება და შესაბამისად მისი დაბალი წილი ქვეყნის მთლიან სამამულო პროდუქტში. აქვე, უნდა აღვნიშნოთ, რომ მონაცემთა სიმწირის გამო სატყეო სექტორის წილი ცალკე არ აღირიცხება. მისი აღრიცხვა ხდება სოფლის მეურნეობასთან ერთად. ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ ამ სექტორის სტატისტიკური აღრიცხვიანობის მოწესრიგება ერთ-ერთი სერიოზული გამოწვევაა. რაც შეეხება დასკვნას სექტორის დაბალი ეკონომიკური სარგებლისა და მისი შემცირების შესახებ, ის მიღებულია კომპეტენტური ექსპერტული შეფასებების საფუძველზე;

-ტყეების ბუნებრივი კვლავწარმოების უნარის დაქვეითება;

-ტყეების ბიომრავალფეროვნების შემცირება;

-ტყეების მწარმოებლურობისა და პროდუქტიულობის შემცირება;

-ტყეების მავნებლებით დაავადებებისა და ხანძარსაშიშროების რისკების მატება;

-ტყეებთან ახლოს მცხოვრები ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესების გათვალისწინების დაბალი ხარისხი, რაც გამოხატება მათ დაბალ შემოსავლებში და რაც ხშირ შემთხვევებში იწვევს კონფლიქტური სცენარების წარმოქმნას.

საქართველოს ტყის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის ინოვაციური სტრატეგია

საქართველოს სატყეო სექტორში ამჟამად არსებული მდგომარეობა დღის წესრიგში აყენებს ქვეყნის ტყის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის ინოვაციური სტრატეგიის ფორმირების ამოცანას. ცხადია, ამგვარი სტრატეგიის შემუშავება ითხოვს კომპლექსურ მიდგომას, რომელიც უნდა დაეფუძნოს სექტორში არსებულ ეკონომიკურ, სამართლებრივ, ინსტიტუციურ კონტექსტებს და განვითარების თანამედროვე ტენდენციებს. აღნიშნულმა სტრატეგიამ უნდა უზრუნველყოს ტყითსარგებლობისა და ტყის დაცვის ოპტიმალური მოდელის შექმნა შემდეგი ეკონომიკური, ეკოლოგიური და სოციალური მიზნების რეალიზების მეშვეობით: ეკონომიკურ სფეროში-ტყის სექტორის ეფექტიანი მართვა და ქვეყნის ეკონომიკაში მისი წილის გაზრდა; ეკოლოგიურ სფეროში-ხელსაყრელი ეკოლოგიური გარემოს უზრუნველყოფა და ეკოლოგიური მდგრადობის მიღწევა; სოციალურ სფეროში-

ტყითსარგებლობის გაუმჯობესება მოსახლეობისათვის ტყის სექტორიდან მიღებული სიკეთეების გასაზრდელად.

საქართველოს ტყის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის სტრატეგია უნდა დაეფუძნოს ღონისძიებათა სისტემის განხორციელებას შემდეგი მიმართულებებით:

- სატყეო სექტორის შემოსავლიანობის ამაღლება;
- ტყის კომპლექსის მართვის სახელმწიფო სისტემის სრულყოფა;
- ტყის დაცვის სრულყოფა;
- ტყეების ტურისტულ-რეკრეაციული ფუნქციის გაუმჯობესება;
- სატყეო სექტორის ინოვაციური მოდერნიზაცია.

ტყის კომპლექსის მართვის სახელმწიფო სისტემის სრულყოფა

ამჟამად, საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ტყეები სახელმწიფო საკუთრებაშია. შესაბამისად, სატყეო სექტორის მართვის მოდელის ხასიათი და პრინციპები განსაზღვრულია სახელმწიფო საკუთრების ფორმით და რეგულირდება საქართველოს ტყის კოდექსით, რომელიც ამ სფეროში ძირითადი საკანონდებლო აქტია. პირველმა ტყის კოდექსმა, რომელიც იქნა 1999 წელს, განსაზღვრა და დაარეგულირა ტყის რესურსების გამოყენებასთან, დაცვასა და კვლავწარმოებასთან დაკავშირებულ სამართლებრივი ურთიერთობები. მასში აღიარებულია, რომ საქართველოს ტყის რესურსების დაცვისა და გამოყენების პრინციპები ეფუძნება ქვეყნის მთავარ კანონს-კონსტიტუციას, რიოს სამიტზე მიღებულ დეკლარაციას „მდგრადი განვითარების სატყეო პრინციპების შესახებ“ და ეკოლოგიის სფეროში ქვეყნის მთავარ კანონს „გარემოს დაცვის შესახებ“. ეს კანონი იმ დროისათვის იყო პროგრესული მოვლენა და ემსახურებოდა ქვეყნისათვის ამ მეტად მნიშვნელოვან სექტორში საკანონმდებლო ხარვეზების აღმოფხვრას, მით უფრო, რომ მან ჩაანაცვლა 1978 წლის ტყის კოდექსი. მიუხედავად იმისა, რომ წლების განმავლობაში მრავალი ცვლილება შევიდა, ის ვერ იქცა სრულყოფილ კანონად, რაზეც მიუთითებს 2013 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული „საქართველოს ეროვნული სატყეო კონცეფცია“, სადაც აღნიშნულია, რომ „სატყეო სექტორის მარეგულირებელი საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები არ შეესაბამება ტყის მდგრადი მართვის პრინციპებს; ამ ნორმატიულ აქტებში არსებული ხარვეზები და კოლიზიები განაპირობებს მათ წინააღმდეგობას როგორც ერთმანეთთან, ისე ქვეყანაში მოქმედ, სატყეო ურთიერთობებთან დაკავშირებულ სხვა კაკონმდებლობასთან (1).

ტყითსარგებლობის სფეროში სახელმწიფო მართვის პროცესი ეყრდნობა ისეთ საკანონმდებლო აქტებს, როგორიცაა:

- საქართველოს კანონი „ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“;
- საქართველოს კანონი „სალიცენზიო და სანებართვო მოსაკრებლების შესახებ“;
- საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ქონების შესახებ“;
- საქართველოს კანონი „ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისათვის მოსაკრებლების შესახებ“;

- 2010 წლის 20 აგვისტოს №242 დადგენილება „ტყითსარგებლობის წესის დამტკიცების შესახებ“;

- 2011 წლის 4 აგვისტოს №299 დადგენილება „სახელმწიფო ტყის ფონდის საზღვრების დადგენის შესახებ“;

- 2013 წლის 17 ივლისის №179 დადგენილება „ტყის აღრიცხვის, დაგეგმვისა და მონიტორინგის წესის დამტკიცების შესახებ“;

- 2014 წლის 10 იანვრის №46 დადგენილება „საქართველოს ტერიტორიაზე ხე-ტყის მოძრაობის წესებისა და მრგვალი ხე-ტყის (მორის) პირველადი გადამუშავების ობიექტების (სახერხი საამქროს)ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“.

ინსტიტუციურად საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო არის პასუხისმგებელი ეროვნული სატყეო პოლიტიკის ფორმირებისა და პრაქტიკულ რეალიზაციაზე, მისი სტრუქტურული ერთეულების მეშვეობით.

გემიურიდან საბაზრო ეკონომიკურ სისტემაზე გადასვლის საწყისი პერიოდიდან დღევანდელობამდე საქართველოს სატყეო სექტორში მიმდინარე პროცესები პერმანენტულად ხასიათდება ინსტიტუციური და საკანონმდებლო ცვლილებებით, რასაც, შეიძლება ითქვას, განაპირობებს რადიკალურად განსხვავებული პოლიტიკური და ეკონომიკური პრიორიტეტებისა და პლატფორმის მქონე პოლიტიკური ძალების მოსვლა ხელისუფლებაში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია 2003-2013 წლებში სატყეო სექტორში განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებები ინსტიტუციური მართვის სტრუქტურის ფრაგმენტული ცვლილებების პირობებში. აღნიშნულმა ამ პერიოდისათვის ჩამოაყალიბა სატყეო სექტორის მართვის არაოპტიმალური მოდელი თანმხლები ნეგატიური ეკონომიკურ-ეკოლოგიურ-სოციალური შედეგებით. 2010 წლიდან დაიწყო სატყეო სექტორის რეფორმირების ახალი ეტაპი. გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს სატყეო დეპარტამენტის ნაცვლად შეიქმნა სსიპ-სატყეო სააგენტო (შემდგომში მას შეეცვალა სახელი და ეწოდა ეროვნული სატყეო სააგენტო), რომელიც არის ტყითსარგებლობის საკითხზე გადაწყვეტილების მიმღები ძირითადი ინსტიტუციური ორგანო.

2020 წელს საქართველოსა და ევროკავშირს შორის გაფორმებული ასოცირებული შეთანხმებით აღებული ვალდებულების შესაბამისად, მიღებული იქნა ტყის ახალი კოდექსი, რომელიც დაეყრდნო 2013 წელს მიღებულ სატყეო კონცეფციაში ასახულ პრინციპებს.

საქართველოში ტყის მართვის სფეროში არსებული მდგომარეობა შეიძლება შეფასდეს არასახარბიელოდ და საჭიროა მისი სრულყოფა, რაც უნდა განხორციელდეს შემდეგი მიმართულებებით:

- ტყის ინვენტარიზაციის პროცესის დაჩქარება და მისი სრულყოფილად განხორციელება. ეს შესაძლებლობას მოგვცემს მივიღოთ სანდო და სარწმუნო ინფორმაცია ჩვენი ქვეყნის ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლების შესახებ, რაც ტყის მდგრადი მართვის რეალიზაციის წინაპირობაა;

- სატყეო სექტორში ინფორმატიზაციის სრულყოფა და გან-ვითარება ანუ ციფრული ტრანსფორმაციის რეფორმის განხორციელება, რითაც შეიქმნება საქართველოს სატყეო სექტორის ერთიანი ინფორმაციული სისტემა. ამ სისტემის ფუნქციონირებით შესაძლებელი იქნება მიღებული იქნას მონაცემები ტყეების გამოყენების, დაცვისა და კვლავწარმოების შესახებ, ასევე მათი რაოდენობრივი და ხარისხობრივი პარამეტრების შესახებ;

- სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების მიმდებარედ არსებული ტყეების ადგილობრივი მოსახლეობისათვის განსაკუთრებული დანიშნულების გამო ტყითსარგებლობის ისეთი მოდელის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს მათი ეკონომიკური, ეკოლოგიური და სოციალური ინტერესების დაკმაყოფილებას;

- ტყის მონიტორინგის ეფექტიანი სისტემის ფორმირება, რომლის განხორციელების პირობებში აქტიურად უნდა იყოს გამოყენებული თანამედროვე ტექნოლოგიური მიღწევები. ამ სისტემის გამოყენებით შესაძლებელია მიღებული იქნას უმნიშვნელოვანესი ინფორმაცია ტყეების კვლავწარმოების პროცესის მიმდინარეობაზე, ტყეებში სხვადასხვა სახის პათოლოგიების არსებობაზე, ხანძრებსა და ხანძრის კერებზე (რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს მათზე დროული რეაგირებისათვის) და ა.შ.;

- ტყის აღდგენის, მოვლის, დაცვის და ზოგადად ტყის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის პროცესში ვოლონტერული მოძრაობებისათვის მაქსიმალური ხელშეწყობა;

- სატყეო სექტორის მართვის პროცესში გადაწყვეტილებების მიღებისას მეცნიერულად დასაბუთებული დებულებებისა და მიდგომების აქტიური გამოყენება;

- ტყის მართვის ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით გადაწყვეტილებების მიმღები შესაბამისი ორგანოების მატერიალურ-ტექნიკური, ტექნოლოგიური, ფინანსური და კვალიფიციური კადრებით უზრუნველყოფა;

- ტყის მართვის პროცესში ფუნქციების განაწილების სრულყოფა მართვის ცენტრალურ და რეგიონულ უწყებებს შორის, ამ უკანასკნელთა თავისებურებების გათვალისწინებით. ამ საკითხის აქტუალობას განსაკუთრებით განაპირობებს ის გარემოება, რომ საქართველოს

ეროვნული სატყეო სააგენტო (ძირითადი მართვის ორგანო) სატყეო მართვის პროცესებს ახორციელებს ქვეყნის 9 რეგიონში, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარდა.

სატყეო სექტორის შემოსავლიანობის ამაღლება

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ ქვეყნის მთლიან ფართობთან თანაფარდობის მაჩვენებლით საქართველო ტყით მდიდარი ქვეყნებს მიეკუთვნება. თუმცა, თანამედროვე პირობებში საქართველოს სატყეო სექტორის წილი ქვეყნის ეკონომიკაში ძალზედ დაბალია და მკვეთრად ჩამორჩება სხვადასხვა კრიტერიუმით საქართველოს მსგავს ქვეყნებს. აღნიშნული დასკვნა გაკეთებულია დარგის ექსპერტების შეხედულებების განზოგადების საფუძველზე, ვინაიდან როგორც ზემოთ აღვნიშნა სტატისტიკურად ცალკე სატყეო სექტორის წილი მთლიან სამამულო პროდუქტში არ გაიანგარიშება. როცა ვსაუბრობთ სატყეო სექტორიდან შემოსავლების მიღებაზე, აქ იგულისხმება ის შემოსავლები, რომლებიც მიიღება სატყეო მრეწველობის განვითარებით. სატყეო მრეწველობა არის მერქნის დამამზადებელი და გადამამუშავებელი დარგების ერთობლიობა. უფრო კონკრეტულად ის აერთიანებს ისეთ დარგებს, როგორიცაა: ცელულოზა-ქაღალდის მრეწველობა, მერქნის დამზადება, ავეჯის წარმოება, ბიოსათბობის წარმოება, სხვადასხვა სამშენებლო მასალების წარმოება და ა.შ. საქართველოში სატყეო სექტორის მიერ პირდაპირი შემოსავლების მიღების სხვადასხვა წყარო არსებობს. მათგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია: ხე-ტყის დამზადების ბილეთების გაცემა და მერქნული რესურსების რეალიზაცია. ამ წყაროებიდან მიღებული შემოსავალი გამოირჩევა არა მხოლოდ მთლიან შემოსავალში დომინირებით, არამედ, ერთი მხრივ, უკავშირდება სექტორის საექსპორტო პერსპექტივებს და ტყის რესურსების რაციონალურ გამოყენებას, ხოლო, მეორე მხრივ, ტყის რესურსების დაცვას და ზრუნვას მის კვლავწარმოებაზე.

მე-3 ცხრილში მოცემულია ინფორმაცია ეროვნული სატყეო სააგენტოს მიერ 2015-2020 წლებში მიღებული შემოსავლების შესახებ.

ცხრილი 3

მლნ.ლარი

წლები	ხე-ტყის დამზადების ბილეთების გაყიდვა	მერქნული რესურსების რეალიზაცია	სხვა	სულ
2015	1,802.3	0,837.9	3,323.0	5,963.2
2016	1,641.0	1,520.6	2,947.3	6,108.9
2017	1,500.4	7,225.5	5,551.8	14,277.7
2018	1,202.3	10,106.8	3,461.7	14,770.8
2019	1,328.7	12,283.9	3,372.4	16,985.0
2020	1,239.4	14,244.8	4,343.6	19,827.8

წყარო: ეროვნული სატყეო სააგენტო

ცხრილიდან ნათლად ჩანს ბოლო წლებში მერქნული რესურსების რეალიზაციით მიღებული შემოსავლების ზრდადობის ტენდენცია, რაც ადასტურებს ბიზნეს-სუბიექტების ორიენტაციას დაბალი დამატებითი ღირებულების წარმოების სეგმენტზე. ეს, კი, თავის მხრივ, განაპირობებს საქართველოს სატყეო სექტორის საექსპორტო პოტენციალის არასათანადოდ და არაეფექტიანად გამოყენებას.

საქართველოს სატყეო სექტორიდან მიღებული შემოსავლების გაზრდა შესაძლებელია შემდეგი მიმართულებებით:

-ტყის რესურსებით სარგებლობისათვის გადასახდელების სისტემის სრულყოფა, რაც გულისხმობს ამ რესურსებით სარგებლობისათვის ისეთი გადასახდელების დაწესებას, რომელიც მათი ეკონომიკური ღირებულების ადეკვატური იქნება. უფრო დეტალურად კი ისეთი ტყის რესურსების ფასი, როგორიცაა: მერქანი, რეკრეაციული, ტექნიკური, საკვები და სხვა, უნდა განისაზღვროს არა მხოლოდ სატყეო სექტორის ფუნქციონირებასა და განვითარებაზე.

რებაზე გაწეულ დანახარჯებზე დაყრდნობით, არამედ ამ რესურსების საბაზრო ფასებით (რომელშიც, ცხადია, შევა დანახარჯები მათ მოპოვებაზე). ამავ მიმართულებაში იგულისხმება ტყეების გამოყენებისათვის გადასახდელების ადმინისტრირების სრულყოფა;

-სექტორის საინვესტიციო მიმზიდველობის გაუმჯობესება. ამ პროცესის გააქტიურება სხვადასხვა მიმართულებებითაა შესაძლებელი. ერთ-ერთ ასეთ მიმართულებად შეიძლება განხილულ იქნას ხელოვნური ტყის პლანტაციების გაშენება ანუ პლანტაციური მეტყევეობის განვითარება. არსებობს ამგვარი ტყის მასივების გაშენების საერთაშორისო გამოცდილება. კერძოდ, ძირითადად აშენებენ ფიჭვს, ნაძვს და სოჭს, ვინაიდან ამ ჯიშებს გააჩნიათ მერქნის მაქსიმალური გამოსავალი და შესაბამისად, მაღალია მათი პროდუქტიულობა და მიღებული სარგებელი. ამ პროექტის რეალიზებით შესაძლებელია ქართული მერქნის ადგილობრივი ბაზის შექმნა, რაც ცხადია, გაზრდის ქვეყნის სატყეო სექტორის საექსპორტო პოტენციალს და ეს მაშინ, როცა მრავალი ემპირიული კვლევა და ავტორიტეტული ექსპერტული შეფასებებით, უახლოეს ათწლეულებში მსოფლიოში მოთხოვნა მერქნის ნედლეულზე მნიშვნელოვნად გაიზრდება;

-სახელმწიფო სატყეო სათბურების შექმნა და განვითარება. ამგვარი სისტემის განვითარებით შესაძლებელი იქნება სხვადასხვა სახის სანერგე პროდუქციაზე როგორც ადგილობრივი მოთხოვნის დაკმაყოფილება, ისე საერთაშორისო ბაზარზე ოპერირებაც;

-მერქნული მასალებისაგან ინოვაციური, კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოების სტიმულირება, რაც გამოიწვევს ექსპორტის სტრუქტურაში მერქნის ნედლეულის წილის შემცირებას და მისგან წარმოებული მზა პროდუქციის წილის გაზრდას. სხვაგვარად, რომ ვთქვათ ეს იქნება ორიენტაცია შესაბამისი ბიზნეს-სუბიექტების მიერ მაღალი დამატებითი ღირებულების წარმოების სეგმენტზე.

ტყის დაცვის სრულყოფა

სატყეო სექტორის მდგრადი განვითარებისათვის და მისი მრავალფეროვანი ფუნქციების განხორციელებისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ტყის მოვლა-აღდგენის, მავნე დაავადებებთან ბრძოლის, ხანძარსაწინააღმდეგო და კლიმატის ცვლილების ნეგატიური შედეგების შერბილების ღონისძიებების დაგეგმვასა და განხორციელებას. არაოპტიმალური ტყითსარგებლობის მოდელის გამოყენების შედეგად საქართველოს ტყეების საკმაოდ დიდი ნაწილის როგორც რაოდენობრივი, ისე ხარისხობრივი მახასიათებლები გაუარესებულია და საჭიროებს სპეციალურ ჩარევას მათი გაუმჯობესების მიზნით. უკვე არაერთი წელია ამ მიმართულებით ღონისძიებები ან არ განხორციელებულა ან ხორციელდებოდა ფრაგმენტულად და მცირე მასშტაბით. მდგომარეობას ართულებს ის გარემოება, რომ ტყეების ინვენტარიზაციის ძალზედ დაბალი ტემპის გამო, არ არსებობს ზუსტი ინფორმაცია დეგრადირებული ტყეების ფართობების, დეგრადაციის მიზეზების და რაც მთავარია, მათი აღდგენის რეალური შესაძლებლობების თაობაზე.

ტყის დაცვის გაუმჯობესების მიზნით საჭიროა შემდეგი ღონისძიებების გატარება:

-ტყის მავნებლებთან და სხვადასხვა პათოლოგიებთან ბრძოლის პროცესში საერთაშორისო საუკეთესო გამოცდილების, საერთაშორისო სტანდარტების და ინოვაციური მიგნებების გამოყენება;

-ტყის ფიზიკური დაცვის მიზნით ტყის დაცვა არალიცენზირებული ჭრებისაგან, ე.წ. უსისტემო მოვებისაგან, რაც ანადგურებს მოზარდ მცენარეებს და აფერხებს ტყეების ბუნებრივი კვლავწარმოებისა და აღდგენის პროცესებს. აღნიშნული შესაძლებელია მართვის შესაბამისი ინსტიტუციური და საკანონმდებლო მექანიზმების სრულყოფით;

-საზოგადოების მიერ ტყის მასივებში სახანძრო უსაფრთხოების დაცვის უზრუნველყოფისათვის ცვლილებების განხორციელება შესაბამის საკანონმდებლო ნორმებში, მათი სრულყოფის მიზნით;

-სათბური აირების ემისიის შეზღუდვაზე ორიენტირებული გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ფორმირება და რეალიზაცია. ამ მექანიზმის გამოყენება ტყის დაცვის საქმეში არსებითად დაკავშირებულია კლიმატის ცვლილების შედეგად მომატებული ტემპერატურის შედეგად ტყეებში ხანძრების გაჩენის რისკების ზრდასთან;

-ტყის მავნებლებისა და დაავადებების ეფექტიანი მონიტორინგი თანამედროვე ტექნოლოგიური მიღწევების გამოყენებით.

ტყის ტურისტულ-რეკრეაციული ფუნქციის გაუმჯობესება

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ საქართველოს სატყეო სექტორის ერთ-ერთი სერიოზული გამოწვევა არის დაბალი კონტრიბუცია ქვეყნის ეკონომიკაში. სატყეო სექტორის შემოსავლიანობის გაზრდის სხვადასხვა გზებს შორის თანამედროვე პირობებში სულ უფრო აქტუალური და ქმედითი ხდება ისეთი არატრადიციული შემოსავლების მიღების გზა, როგორიცაა- ტყის რეკრეაციული ფუნქციის გააქტიურება და მისი გამოყენება ტურიზმის სფეროში.

თანამედროვე პირობებში ტურისტების დაინტერესების საგანს წარმოადგეს ბუნებრივი, ხელუხლებელი ტყეები, რომელთა ფართობები მრავალ ქვეყანაში ინტესიური ტყითსარგებლობის მოდელის გამოყენების გამო მკვეთრად გამოხატული შემცირების ტენდენციით ხასიათდება. ამ მხრივ საქართველო ფლობს ბიომრავალფეროვნებით მდიდარ ბუნებრივ ტყეების დიდ ფართობებს, რომლებიც რეკრეაციულად მიმზიდველია და არსებითად პასუხობს მრავალფეროვანი მოთხოვნილებების მქონე ტურისტების სურვილებს. როგორც ცნობილია, საქართველოს ტყეების 20% დაცულ ტერიტორიებზეა განთავსებული. ტყეების მდიდარი დენდროფლორა წარმოდგენილია 400-მდე სახეობის ხით და ბუჩქით, რომელთაგან 61 საქართველოს ენდემია, ხოლო 43 კავკასიისა (2). სახეობრივი შემადგენლობით უნიკალურია საქართველოს ფაუნაც. ჩვენი ქვეყნის მდიდარი რეკრეაციული რესურსები ქმნის როგორც შიდა, ისე შემოსვლითი ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობებს და უკვე არაერთი წელია ეს რესურსები აქტიურად გამოიყენება ეკოტურიზმის განვითარებაში. განსაკუთრებით აქტიურად მიმდინარეობს ეკოტურიზმის განვითარება და უკვე მდიდარი გამოცდილებაა დაგროვებული ამ მიმართულებით საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე.

შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენი ქვეყნის ტყეების რეკრეაციულ-გამაჯანსაღებელი ფუნქციის კვლევები და მისი გამოყენებით შემოსავლების გენერირების მეთოდების შერჩევის ისტორია არ მოიცავს ხანგრძლივ დროით პერიოდს, რის გამოც ამ სფეროში საჭიროა ახალი ხედვების და მიგნებების ჩამოყალიბება.

საქართველოს ტყეების რეკრეაციული ფუნქციის გამოყენების გაუმჯობესების მიზნით აუცილებელია შემდეგი ღონისძიებების გატარება და ძირითადი საკითხების გადაწყვეტა:

-არსებული ტურისტულ-რეკრეაციულ ადგილებზე ტურისტული ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება;

-აღმოჩენითი ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა ანუ ახალი კონკურენტუნარიანი ეკოტურისტული დანიშნულების ადგილების ჩართვა ტურიზმის სფეროში;

-ეკოტურიზმის განვითარების „ქართული მოდელის“ შექმნა, რომელიც სხვადასხვა მიზნების განხორციელებასთან ერთად, ხელს შეუწყობს ისეთი მთავარი მიზნის მიღწევას, როგორიცაა საქართველოს დამკვიდრება მსოფლიო ეკოტურისტულ რუკაზე;

-არსებული ეკოტურისტული დანიშნულების ადგილების პოტენციალის გამოყენების გაუმჯობესება;

-სამონადირეო ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა.

სატყეო სექტორის ინოვაციური მოდერნიზაცია

საქართველოს სატყეო სექტორში, ქვეყნის ეკონომიკის სხვა დარგების მსგავსად, დაბალია ინოვაციური აქტიურობა, რაც აფერხებს მის განვითარებას. ამიტომ აუცილებელი ხდება მისი ინოვაციური ტრანსფორმაცია თანამედროვე მოწინავე სამეცნიერო მიღწევების საფუძველზე. ამის მიღწევა შესაძლებელია ინოვაციური სამეცნიერო -კვლევითი ცენტრის შექმნით, რომელიც უნდა ჩამოყალიბდეს შესაბამისი ფაკულტეტების და სპეციალობების მქონე უმაღლესი სასწავლებლების, პროფილური კვლევითი დაწესებულებების, დამოუკიდებელი მეცნიერების (რომელთა კვლევის მიმართულებაც არის სატყეო სექტორთან დაკავშირებული თეორიული და

პრაქტიკული საკითხები) მიერ სატყეო სექტორთან ბიზნეს-ინტერესებით დაკავშირებული და მისი განვითარებით დაინტერესებულ კომპანიებთან პარტნიორობით.

ინოვაციური სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის საქმიანობით შესაძლებელი იქნება:

-ტყის გამოყენებისა და დაცვის სფეროში სინერგიული ეფექტის საფუძველზე ახალი, ინოვაციური ცოდნის და ხედვების ფორმირება;

-სატყეო სექტორის განვითარების მეცნიერულად დასაბუთებული და საიმედო პროგნოზების შემუშავება, რომელთა საფუძველზე მოხდება ამ სექტორის განვითარების პერსპექტიული მიმართულებების შერჩევა შესაბამისი ინსტიტუციების მიერ;

-მერქნის დამზადებისა და გადამუშავების ინოვაციური ტექნოლოგიების შემუშავება, რაც შეამცირებს დანაკარგებს საქმიანობის ყველა ციკლში;

-ტყითსარგებლობის ინოვაციური მეთოდების შემუშავება და სატყეო სექტორის მართვის „ინოვაციური ეროვნული მოდელის“ შექმნა;

-ტყითსარგებლობისა და დაცვის სფეროში შექმნილი ინოვაციური ცოდნის კომერციალიზაცია და ა.შ.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გარემოს დაცვასა და კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული ინსტიტუციური მოწყობის კვლევა საქართველოს მუნიციპალიტეტებში. თბ., 2015
2. დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიების შესაძლებლობათა გაძლიერება/სუფთა ენერგიის პროგრამა. სატყეო სექტორის მიმოხილვა. თბ., 2017
3. მაჭავარიანი მ., სოხაძე ნ. სათემოს ტყეების მართვის განვითარება საქართველოში. თბ., 2020
4. საქართველოს ტყეების რეკრეაციული პოტენციალის შეფასება. თბ., 2016
5. საქართველოს ტყის კოდექსი. 2020
6. საქართველოს ეროვნული სატყეო კონცეფცია. თბ. 2013
7. ტყის ტრანსფორმაციის გაიდლაინი. ტყის ნარგაობების ტრანსფორმაცია სამხრეთ კავკასიაში კლიმატის ცვლილებისადმი მათი მდგრადობის ასამაღლებლად. თბ., 2015
8. ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმები და ინდიკატორების შესახებ. ეროვნული სემინარის ანგარიში. თბ., 2018
9. ჩხაიძე ბ. საქართველოს ტყის მერქნული რესურსების ენერგეტიკული პოტენციალი.
10. Глобальный план действий по сохранению, рациональному использованию и развитию лесных генетических ресурсов . 2018
9. geostat.ge

Mamuka Khuskivadze

INNOVATIVE STRATEGY FOR THE USE AND PROTECTION OF GEORGIA'S FOREST RESOURCES

Summary

In modern conditions, the contribution of the forest complex to the Georgian economy is quite low and significantly lags behind similar indicators in developed countries. The formation of such a situation was largely due not to the orientation towards the production of high value-added products, but mainly to the export of forest resources, which naturally reduced the export revenues of this sector and consequently its share in the total domestic product. In the process of using and protecting Georgia's forest resources, both opportunities and new challenges arise, which are caused by the change of forest management standards, which must meet the growing international, economic, ecological and social requirements. The negative consequences of deforestation due to climate change, pests and other unfavorable factors are increasing. All of these issues raise the issue of the need to form an innovative strategy for the use and protection of Georgia's forest resources at the current stage. It is in this context that the paper analyzes the current state of use and protection of forest resources in Georgia and

proposes the main directions of forest complex development. These areas are based on the analysis of theoretical and practical issues such as: improvement of the state system of forest complex management, improvement of forest conservation and protection, increase of forest sector yield, innovative modernization of forest sector, improvement of tourism-recreational function of forest sector. At the end of the paper, conclusions are proposed, which are based on the study of the current issue and generalization of results.